

Негізгі мектепте ағылшын тілін оқытудың өзекті мәселелері мен оларды шешу жолдары

ЖАРИЯЛАНДЫ
09.04.2025

ТІРЕК СӨЗДЕР
ағылшын тілі, негізгі мектеп, Оқыту әдістемесі, тілдік орта, шешу жолдары

СІЛТЕМЕ
<https://bilimger.kz/177834/>

ӘОЖ 372.881.111.1

Төребек Балнұр Ғалымжанқызы

Академик Е.А Бөкетов атындағы Қарағанды университеті

4-курс студенті

Қарағанды, Қазақстан

e-mail: balnur.torebek04@mail.ru

Түйін. Қазіргі таңда негізгі мектепте ағылшын тілін оқыту бірқатар өзекті мәселелермен бетпе-бет келуде. Олардың қатарына оқу-әдістемелік базаның жеткіліксіздігі, мұғалімдердің біліктілік деңгейінің әрқелкілігі, оқушылардың мотивациясының төмендігі мен тілдік орта тапшылығы жатады. Сонымен қатар, оқу бағдарламасының шамадан тыс теорияға құрылуы мен коммуникативтік тәсілдердің жеткіліксіз қолданылуы да оқыту сапасына кері әсер етуде. Бұл мәселелерді шешу үшін жаңартылған білім беру мазмұнын тиімді енгізу, мұғалімдердің кәсіби дамуын тұрақты қамтамасыз ету, заманауи технологиялар мен интерактивті әдістерді кеңінен қолдану маңызды. Сондай-ақ, оқушылардың тілдік тәжірибесін арттыратын тілдік орта қалыптастыру – ағылшын тілін меңгерудің басты кілті болып табылады.

Тірек сөздер: негізгі мектеп, ағылшын тілі, тілдік орта, оқыту әдістемесі, шешу жолдары.

ACTUAL PROBLEMS OF TEACHING ENGLISH IN THE MAIN SCHOOL

AND WAYS TO SOLVE THEM

Abstract. Currently, teaching English at the main school is faced with a number of urgent problems. These include insufficient educational and methodological base, heterogeneity of the qualification level of teachers, low motivation of students and a deficit in the language environment. At the same time, excessive theorizing of the curriculum and insufficient use of communicative approaches also negatively affect the quality of teaching. To solve these problems, it is important to effectively implement updated educational content, ensure stable professional development of teachers, and widely use modern technologies and interactive methods. Also, the main key to mastering the English language is the formation of a language environment that enhances the language experience of students.

Keywords: «basic school», «English», «language environment», «teaching methods», «solutions».

Қазіргі әлемдегі ағылшын тілінің рөлі айқын. Бұл халықаралық деңгейдегі маңызды коммуникативті құрал. Белгілі бір лингвистикалық білімі жоқ қазіргі адам өркениеттің ең жаңа артықшылықтарын пайдалана алмайды. Біздің өміріміздің барлық салалары белгілі бір дәрежеде ағылшын тілін білуді талап етеді. Ағылшын тілін үйрену жыл сайын сұранысқа ие болып келеді. Қай жерге барсақ та, қандай маман иесі болсақта, жұмысқа кірсекте ағылшын тілін білу өте қажет. Қазіргі уақытта ағылшын тілін білу өмірлік қажеттілікке айналды.

Негізгі мектептерде ағылшын тілін оқытудың мақсаты жалпы коммуникативтік құзыреттілікті және кәсіптік-коммуникативтік құзыреттілікті дамыту және қалыптастыру болып табылады. Көбінесе ағылшын тілін үйрену күрделі және ауыр ұзақ процеске айналады, елеулі нәтиже бермейді. Тілдерді тану жолында туындайтын проблемалар да сирек емес. Ең бастысы — олармен қалай күресу керектігін түсіну және оны іске асыру.

Бүгінгі жаһандану дәуірінде шет тілін, әсіресе ағылшын тілін меңгеру – заманауи тұлғаның маңызды құзыреттерінің бірі болып саналады.

Қазақстанда білім беру саласында жүргізіліп жатқан реформалар оқушылардың функционалдық сауаттылығын арттыруды, оның ішінде шет тілінде еркін сөйлей алатын, заманауи технологияларды меңгерген тұлға тәрбиелеуді көздейді. Алайда, негізгі мектепте ағылшын тілін оқыту барысында бірқатар қиындықтар кездесуде. Бұл мәселелерді жүйелі түрде саралап, оларды шешу жолдарын ұсыну-қазіргі білім беру жүйесінің өзекті міндеттерінің бірі. Осы жұмыс барысында ағылшын тілін оқытуда туындайтын негізгі мәселелер мен оларды еңсерудің тиімді жолдары қарастырылады [1, 5-7б.].

Бұл мәселелерді шешуге оқушылардың жеке мүдделерін, олардың жеке ерекшеліктерін ескеретін және оқудың тиімділігінің алғышарттарын жасайтын тұлғаға бағытталған тәсіл көмектеседі. Бұл тәсілмен оқушылар мен оқытушылар арасында, оқушылардың арасында ерекше қатынастар қалыптасады, әртүрлі оқыту және тәрбиелеу орталары қалыптасады.

Табысты оқытудың маңызды факторы мотивация болып табылады, яғни оқушылардың шет тіліне оқу пәні ретінде оң көзқарасы және осы саладағы білімді игерудің саналы қажеттілігі мотивацияны қалыптастыру оқушылардың оқытудың дайын мотивтері мен мақсаттарын ұсыну емес, олардың ішкі мотивтері (мотивтері, мақсаттары, эмоциялары) пайда болатын жағдайларды жасау болып табылады. Сонымен бірге мұғалім оның дамуын әдістемелік және психологиялық тұрғыдан ойластырылған әдістер жүйесімен ынталандырады [2, 40-42б.].

Негізгі мектепте ағылшын тілін оқытудың өзекті мәселелері — қазіргі білім беру жүйесіндегі маңызды тақырыптардың бірі. Төменде 1-суретте осы мәселелердің басты түрлері көрсетілген [3, 22-24б.]:

1-кесте Негізгі мектепте ағылшын тілін оқытудың өзекті мәселелері

а) материалдық-техникалық базаның жеткіліксіздігі	Көптеген мектептерде тілді сапалы оқытуға қажетті заманауи жабдықтар жоқ: интерактивті тақталар, компьютерлер, Интернетке қол жетімділік, мультимедиялық ресурстар және т. б.
---	---

б) мұғалімдерді даярлаудың әртүрлі деңгейі	Ағылшын тілі мұғалімдерінің барлығы бірдей заманауи оқыту әдістері мен технологияларын жетік білмейді, бұл оқушылардың мотивациясы мен үлгеріміне әсер етеді.
в) оқушылардың қызығушылығын төмендету	Оқушылардың қызығушылығын төмендету оқу материалдары мен оқыту әдістерінің біртектілігіне байланысты оқушылардың ағылшын тілін үйренуге деген қызығушылығы жиі төмендейді. Сонымен қатар, көптеген адамдар тіл үйренудің практикалық пайдасын көрмейді.
г) оқу уақытының жетіспеушілігі	Оқу уақытының жетіспеушілігі ағылшын тілін үйренуге бөлінген сағаттар саны көбінесе барлық тілдік құзыреттіліктерді (сөйлеу, тыңдау, жазу, оқу) толық меңгеру үшін жеткіліксіз.

Негізгі мектепте ағылшын тілін оқытудың өзекті мәселелерінің шешу жолдары да өте көп. Мысалы: жобалау технологиясы, компьютерлік технологиялар, тілдік орта қалыптастыру, заманауи әдістер мен технологияларды қолдану және т.б.

Жобалау технологиясы. Бұл технология оқушының белсенді тәуелсіз ойлауын дамытуға және оны білімді есте сақтауға және көбейтуге ғана емес, оларды іс жүзінде қолдана білуге үйретуге бағытталған. Жобалық тапсырмаларды орындау оқушыларға шет тілін үйренудің практикалық пайдасын көруге мүмкіндік береді, нәтижесінде осы пәнді оқуға деген қызығушылық пен мотивация артады. Оқушыны оқу процесіне белсенді қосу арқылы оқыту коммуникация өнерін игеруге әкеледі. Тіпті жеткіліксіз ынталы оқушылар шығармашылық тапсырмаларды орындау кезінде тілге қызығушылық танытады. Жоба бойынша жұмысқа кірісе отырып, тәлімгер-оқытушының жобалауға алдын-ала теориялық және практикалық дайындығы, білім алушыға таңдау үшін ұсынылатын жобаларды алдын-ала таңдау қажет [4, 223б.].

Компьютерлік технологиялар. Ағылшын тілі сабақтарында және сабақтан тыс жұмыстарда компьютерлік технологияларды қолдану оқушылардың танымдық белсенділігі мен мотивациясын арттырады, оқу

процесі мен оқушылардың өзіндік іс-әрекетінің қарқындылығын қамтамасыз етеді. Соңғы мультимедиялық технологиялар ауызша сөйлеуді қабылдауды тез және тиімді меңгеруге, дұрыс айтылымды қоюға және еркін сөйлеуге үйретуге көмектеседі. Интерактивті бағдарламалар мен ойындар нақты қарым-қатынас жағдайларын жасауға, психологиялық кедергілерді жоюға және тақырыпқа деген қызығушылықты арттыруға көмектеседі [5, 4-6б.].

Интернет-ресурстарды пайдалану мүмкіндіктері өте зор. Ғаламдық Интернет желісі оқушылар мен оқытушыларға Жер шарының кез-келген нүктесінде орналасқан кез-келген қажетті ақпаратты алуға жағдай жасайды: жаңалықтар, елтану материалы, шетел әдебиеті және т. б. Ағылшын тілі сабақтарында интернет бірқатар дидактикалық мәселелерді шешуге көмектеседі: ғаламдық желі материалдарын қолдана отырып, оқу дағдыларын қалыптастыру; жазбаша сөйлеу дағдыларын жетілдіру, сөздік қорын толықтыру; оқушылардың шет тілін үйренуге тұрақты мотивациясын қалыптастыру [5, 7б.].

Тілдік ортаны құру. Тіл клубтарын, пікірталастарды, басқа елдердің оқушыларымен хат алмасуды ұйымдастыру, ағылшын тілінде фильмдер мен бейнематериалдарды көру табиғи тілдік ортаның қалыптасуына ықпал етеді.

Заманауи әдістер мен технологияларды қолдану. Коммуникативтік тәсілді, оқытудың жобалық және ойын әдістерін енгізу, онлайн-платформаларды, Мобильді қосымшаларды және интерактивті тапсырмаларды пайдалану оқушылардың ынтасын арттырады.

Оқытуды даралау. Сараланған тапсырмалар мен жекелендірілген кері байланысты ұсына отырып, әр оқушының білім деңгейін, қызығушылықтары мен ерекшеліктерін ескеру маңызды.

Мектепте ағылшын тілін үйрену бастауыш мектептің екінші сыныбынан басталады. Мұғалімдер балаларға ағылшын тілін үйретуде қиындықтарға тап болады. Қазіргі мектептерде оқулықтар өте қиын жасалынған, ішінде қиын жаттығулары да бар. Неғұрлым алға жылжысаңыз, тапсырмалар

соғұрлым қиын болады. Ағылшын тіліне аптасына екі-үш сағат берілетіндігін ескере отырып, оқушылар мұны бірнеше сабақта өздігінен жеңе алмайды. Бұл мәселенің шешімі ағылшын тілін алфавиттен, ашық және жабық буын ережелерінен, сабақ барысында балаларға көмектесетін қарапайым сөз тіркестерінен бастаған дұрыс болады [6, 156.].

Мұғалімдердің жетіспеушілігінен ағылшын тілін үйренуде де проблема туындауы мүмкін. Оның негізгі себептері-төмен жалақы және балалармен жұмыс кезінде күшті эмоционалды жүктеме. Әдетте, бір мұғалімге 12 бала сүйенеді. Бірақ мұғалімдердің жетіспеушілігіне байланысты бір мұғалімнің мойнына бүкіл сынып жүктелуі мүмкін, бұл 24 немесе 32 бала. Бұл жағдайда балаларда ағылшын тілін үйренуге деген ұмтылыс мүлдем жоғалып кетуі мүмкін. Ағылшын тілін білу қазіргі әлемде өте маңызды. Бала бұл білімді тек шет тілдерін үйрену Орталығында ала алады. Себебі мұғалім 24-32 баланың әрқайсысына жететін білім бере алмайды. Мектепті жас педагогикалық кадрлармен толықтыру үшін қолайлы жағдайлар жасау қажет. Үлкен қалалардағы көптеген оқытушылар қаладан тыс болғандықтан, оларға баспана мен лайықты жалақы қажет. Бұл мәселені шеше отырып, 12 адамнан тұратын топтарды бір мұғалімге бөлуге байланысты тағы біреуі кетеді.

Мектептегі үлкен проблема-бюджет қаражатының жетіспеушілігі. Екі сыныпты таныстырайық. Біреуі жаңа оқулықтарда, екіншісі ескі оқулықтарда оқиды, өйткені толық жұмыс істеуге қаражат жетпеді. Егер ағылшын тілі міндетті пәнге айналса, онда емтихан тапсыру кезінде екі сынып та тең жағдайда болады. Бірақ сонымен бірге жаңа оқулықтармен айналысқан сынып ескіге қарағанда жақсы оқи алады. Ал қанағаттанарлықсыз нәтижелермен бірде-бір оқушы өзін ақтай алмайды [6, 16-176.].

Көптеген ата-аналар балаларының екі тілді болып өскенін және ана тілінде және шет тілінде оңай сөйлегенін қалайды. Бірақ осыған байланысты олар баланың шет тілін үйренуді қашан бастағаны жақсы деген сұрақ туындайды. Балалар, әрине, ағылшын тілін тез меңгере

алады, бірақ тек бір шартпен — бұл процесс көңілді болуы керек. Көптеген мұғалімдер мен психологтар балалар ақпаратты 1,5 жастан 9 жасқа дейін белсенді сіңіреді деп мәлімдейді. Себебі, дәл осы жаста баланың негізгі сөйлеу дағдылары қалыптасады және оның миы шетелдік сөйлеу дыбысын жақсы есте сақтайды және қабылдайды. Туғаннан бастап 1,5 жасқа дейін іргетас қаланады, балалар көп ұзамай олар үшін сөз болатын дыбыстарды естиді және есте сақтайды. Балаларды шет тілімен таныстырудың ең жақсы нұсқасы — ағылшын тіліндегі әндер, өлеңдер, бесік жыры [9, 64-69б.].

Ағылшын тілін оқытудың басты мәселелерінің бірі-пәннің төмен беделі. Көптілділікті ынталандыру маңызды. Отбасы, мектеп және үкімет әр адам бірнеше тілді білуі керек деген пікірді неғұрлым көп қолдаса, соғұрлым көп балалар оған ұмтылады. Көптілділік мәдениетін сіңіру қиын, бірақ оның пайдасын көру оңай.

Келесі мәселе-сөйлесу тәжірибесі. Кез-келген шет тілін үйренудің басты мақсаты-басқа адамдармен сөйлесу мүмкіндігі. Оқу процесі студенттердің ағылшын тілінде тек мұғаліммен және сыныптастарымен ғана емес, сонымен бірге бұл тіл ана тілінде сөйлейтін жастармен де сөйлесе алатындай етіп құрылуы керек. Мұны заманауи технологиялардың дамуына байланысты жасауға болады. Осылайша, мотивация артып, тіл үйренуге деген қызығушылық артады [7, 228-230б.].

Сондай-ақ, бүгінде барлық оқу орындарының материалдық-техникалық базасы жеткілікті және интернет желісіне үздіксіз қол жетімділігі жоқ. Бірақ технология оқу процесін өзгертеді. Заманауи технологияларды қолдану мұғалімге оқушыларға өз бетінше оқуға мүмкіндік береді, бұл сабақ барысында мұғалімнің уақытын оңтайландыруға көмектеседі. Технология әр түрлі оқушылардың тапсырмаларын беру және жұмысын бақылау процесін жеңілдетуге мүмкіндік береді, осылайша оқытуға жеке көзқарас жүзеге асырылады.

Сабақтарда Интернет-ресурстарға қол жеткізу ең заманауи материалдарды пайдалануға мүмкіндік береді. Оқушы нақты ағылшын

тіліне қол жеткізе алады. Оқулықтардан айырмашылығы, сандық мазмұн үнемі және кедергісіз өңделеді, бұл оны өзгермелі ортаға, соның ішінде тілге сәйкес жаңартуға мүмкіндік береді. Технология сонымен қатар ағылшын тілін үйренушілерге бір-бірімен немесе ана тілінде сөйлейтіндермен, сондай-ақ тек ағылшын тілінде сөйлесуге болатын адамдармен байланысуға мүмкіндік береді [8, 223-225б.].

Соңғы жылдары шет тілін оқытуда үлкен өзгерістер болды: жаңа сана, жаңа ұстаным және педагогикалық қызметке мүлдем жаңа көзқарас пайда болды. Шет тілінің тәрбиелік және дамытушылық резервтері оқушыларға білімді ойдағыдай игеруге, оны зерттеу бойынша өз бетінше жұмыс істеу дағдыларын сіңіруге және оқушылардың сөйлеу сапасын жақсартуға көмектеседі. Қазіргі уақытта кез-келген ағылшын тілі сабағы жаңа міндеттерді шешуге үлкен әлеуетке ие. Ол мақсаттардың нақты тұжырымдалуын, сабақтың мазмұнын және жалпы оқу бағдарламасын ескере отырып, жаңа білім алуға және игеруге бағытталған. Бұл оқушылардың ең ұтымды әдістерді, әдістерді және оқыту құралдарын қолдана отырып, білімдерін, дағдыларын игеру деңгейін болжауға мүмкіндік береді. Сондықтан ағылшын тілі мұғалімінің басты міндеті мектеп қабырғаларында қамқорлыққа алынушыларды табысты оқытуға жағдай жасау болып табылады [10, 78б.].

Тілді білу — адамның жетістігі мен білімінің көрсеткіші. Тілді білетін оқушылардың тілді білмейтін оқушыларға қарағанда жоғары оқу орнына түсу, болашақта беделді жұмысқа орналасу мүмкіндігі де жоғары.

Бұл жағдайда шет тілі мұғалімінің басты міндеті — балаларды ағылшын тілін үйренуге тарту, қызықтыру. Бұл қызықты, танымдық және ең бастысы өзекті екенін көрсету.

Әрине, осы мәселелерден басқа, шет тілдерін оқыту жүйесі үлкен пысықтауды қажет ететіндігі туралы бірқатар басқа да мәселелер бар. Бұл мәселеде білім алушылардың уәждемесі, оқыту үшін ұсынылатын материалдардың өзектілігі мен тартымдылығы, сондай-ақ оқытушының іскерлік және кәсіби құзыреттілігі үлкен рөл атқарады. Бастапқы кезеңде

оқушылардың қызығушылығы, әдетте, өте жоғары және мұғалімнің алдында оны заманауи мектепке сәйкес келетін әртүрлі тәсілдермен сақтау міндеті тұр.

Негізгі мектепте ағылшын тілін оқытудың өзекті мәселелері білім беру сапасына тікелей әсер етеді. Бұл қиындықтарды шешу үшін кешенді тәсіл қажет. Мұғалімдердің кәсіби шеберлігін арттыру, оқушылардың қызығушылығын ояту, заманауи технологияларды пайдалану және коммуникативтік әдістерді қолдану-ағылшын тілін сапалы әрі тиімді оқытудың басты шарттары. Болашақ ұрпақтың бәсекеге қабілетті болуын қамтамасыз ету үшін ағылшын тілін оқыту жүйесін жетілдіру – уақыт талабы.

ӘДЕБИЕТ

1. *Әбдікәрімова Т.Т., Мусина Р.Ж. Ағылшын тілін оқыту әдістемесі. – Алматы: Қазақ университеті, 2019. — 5-7 б.*
2. *Зайцева С.Е. Формирование мотивации изучения иностранного языка у студентов неязыковых специальностей. 2013. — 40-42 с.*
3. *Хамитова Л.М. Инновационные методы преподавания английского языка в школе // Образование и наука, №5, 2022. – С. 22-24.*
4. *Пасов Е.И. Урок иностранного языка в школе 2-е изд.,— М.: Просвещение, 1988. — 223 с.*
5. *Хамзина Г.Ж. Ағылшын тілі сабағында инновациялық технологияларды қолдану. // Білім берудегі жаңа технологиялар журналы, №4, 2021. – 4-6б.*
6. *Баскакова Н. В. Актуальные проблемы преподавания английского языка в условиях реализации ФГОС. // Альманах мировой науки. 2020. № 2 (38). С. 15-17.*
7. *Кротова О. О. Проблемы преподавания английского языка в современной школе // сборник научных статей II Международной научно-практической интернет-конференции. 2021. С. 228-230*
8. *Ненюк Е. А. Новый опыт преподавания онлайн: проблемы, выводы,*

рекомендации // Мир науки, культуры, образования. 2021. № 3. С. 223-225

9. *Логаш Е. В. Обучение детей английскому языку: эффективные способы и проблемы школьной методики // сборник статей XL Международного научно-исследовательского конкурса. Пенза, 2021. С. 64-69*
10. *Куркин Е. Б. Управление инновационными проектами в образовании.- М.: 2023. С. 78.*

КМ АА Куәлік нөмірі: **KZ45VPY00102718** — ҚР Мәдениет және Ақпарат министрлігі

© 2026 **Bilimger.kz** Ақпараттық-танымдық білім порталы. Барлық мазмұн авторлық құқықпен қорғалған.